

ACTUL UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA ÎN SISTEMUL DE PROPAGANDĂ ȘI ÎN ISTORIOGRAFIA DIN RSS MOLDOVENEASCĂ

Doctor în istorie, conferențiar universitar **Valentin BURLACU**
Institutul de Istorie

CONTESTING THE LEGALITY OF THE ACT OF THE UNION OF BESSARABIA WITH ROMANIA IN PROPAGANDA SYSTEM AND MSSR HISTORIOGRAPHY

Summary. In the communist propaganda system and in the historiography of the Moldovan Soviet Socialist Republic, a special approach and interpretation refers to the events related to the act of the Union of Bessarabia with Romania on 27 March 1918. When Romanian troops entered in Bessarabia, at order of high Council of the country, with support of Triple Entente, for restabilish peace in this land against the lawlessness of russians bolsheviks soldiers. That „Entrance” was considered first attack of Romania against sovietic regime and after Union with Romania, teritory located between two rivers, Dniester and Prut, was also considered a part of Sovietic Russia. Whole propaganda and historiography, completely foreign for historical reality, has worked at once to motivate their controversial claims on Bessarabia, and after 1940, this propagandistic machine, tried to argue their annexation. Moldovan sovietic historiography, served soviet regime, interpreted Union of Bessarabia with Romania, as “act of betrayal”, or “act of aggression” from somebody’s part, an “accidental event”, a “malicious occupation”, a “counterrevolution” insinuated by High Councille of Country Leading betrayers, and realized by “Romanians bourgeois-landlord” with support of Entente.

Keywords: ideology, historiography, occupancy, regime, revolution, the Bessarabian problem, falsification.

Rezumat. În sistemul propagandei comuniste și în istoriografia din RSS Moldovenească, o abordare și interpretare aparte țin de evenimentele legate de actul Unirii Basarabiei cu România din 27 martie 1918. Intrarea trupelor române în Basarabia, la chemarea Sfatului Țării și cu acordul țărilor Antantei, pentru a instaura ordinea și a lua sub pază populația ținutului împotriva fărădelegilor ostașilor ruși bolșevizați, a fost interpretată de regimul de la Kremlin ca prima intervenție împotriva statului sovietic, iar după Unirea cu România, teritoriul dintre Nistru și Prut a continuat să fie considerat parte a Rusiei Sovietice. Toată propaganda și istoriografia aceasta, complet străină de realitatea istorică, a lucrat mai întâi la motivarea pretențiilor cotropitoare ale URSS asupra Basarabiei, iar după 1940, a încercat să îndreptățească actul cotropirii. În contextul dat, istoriografia sovietică moldovenească, slugă fidelă a regimului, a apreciat unirea Basarabiei drept „act de trădare” din partea unora și „de agresiune” din partea altora, un „eveniment accidental”, o „ocupație premeditată”, „contrarevoluție” pusă la cale de „trădătorii din Sfatul Țării” și realizată de „România burghezo-moșierească” cu sprijinul Antantei.

Cuvinte-cheie: ideologie, istoriografie, ocupare, regim, revoluție, problema basarabeană, falsificare.

Chestiunea Basarabiei, revenirea căreia în familia românească prin votul Sfatului Țării din 27 martie 1918, contestată de guvernul bolșevic, a fost, alături de cea a tezaurului românesc, principalul subiect și „nodul gordian” al disputei cu Moscova ce a marcat natura relațiilor sovieto-române în întreaga perioadă interbelică. În propaganda comunistă, Basarabia s-a constituit într-un act de acuzare, în mijloc de presiune și șantaj la adresa autorităților de la București, acestea fiind catalogate drept „agresori”, „cuceritori”, „invadatori”.

Istoriografia sovietică a preluat integral din start jargoanele și tertipurile diplomației bolșevice referitoare la actele din 27 martie 1918 și 28 octombrie 1920 privind nerecunoașterea Unirii Basarabiei cu România. Astfel, în prefața lucrării lui L. S. Berg [1], apărută în 1918 la Moscova, având ca obiect de studiu populația și economia Basarabiei, autorul afirmă

în mod tendențios următoarele: „România a răpit o provincie asupra căreia nu are niciun drept politic sau etnic. Noi, rușii, considerăm nulă decizia așa-numitului Sfatul Țării, de care n-a auzit nimeni și care în plus a lucrat sub amenințarea jandarmilor și mitralierelor românești”.

În anii '20-'30 ai secolului al XX-lea, apar o serie de broșuri politico-propagandistice în care se falsifică realitățile, sunt inventate și descrise presupusele atrocități comise în Basarabia de autoritățile române, se analizează în mod denaturat „problema Basarabiei”, se încearcă de a argumenta drepturile istorice ale Rusiei sovietice asupra Basarabiei, iar teritoriul dintre Prut și Nistru este considerat „teritoriu ocupat al Rusiei” etc. [2].

A excelat în acest context faimosul C. Rakovski, social-democrat de origine româno-bulgară devenit,

după 1917, lider bolșevic, unul dintre conducătorii politicii externe sovietice. El a publicat, în calitate de autor sau în colaborare, inclusiv cu L. Troțki [3], mai multe lucrări în care și-a propus drept scop să descrie „toate atrocitățile pe care administrația română civilă și militară le comite în Basarabia”, reducând politica externă a României la acapararea unor teritorii cât mai vaste de la țările vecine [4].

Într-o altă lucrare el afirmă tranșant că soarta unor părți ale Basarabiei „nu va putea fi soluționată fără Rusia”, că „adevăratul proprietar al Basarabiei este Uniunea Sovietică”, iar „problema Basarabiei va fi soluționată nu la Tokio și nici la Roma, ci la Moscova” [5]. În broșura consacrată Basarabiei și semnată de C. Rakovski în colaborare cu V. Dembo, în 1926, se lansează ipoteza conform căreia, chiar dacă moldovenii ar fi deținut 75, 80 sau 100 % din totalul populației, iar limba moldovenească ar fi fost identică cu limba română, acestea constituind argumente în favoarea unirii Basarabiei cu România, problema urmează a fi soluționată definitiv doar prin intermediul plebiscitului [6].

Ștafeta campaniei propagandistice de denigrare a României, de falsificare a realităților legate de situația Basarabiei în cadrul statului unitar român a fost preluată de „Societatea basarabenilor”, o organizație de tip kominternist, fondată în 1925 la Moscova din rândurile presupușilor emigranți politici basarabeni în URSS, ce și-a propus drept obiectiv imediat „eliberarea Basarabiei de sub jugul ocupanților români” și „reunirea ei cu Uniunea Sovietică” pe calea „răsturnării boierimii române”, „sovietizarea Basarabiei” și „unirea” ei cu „RASS Moldovenească”, iar în perspectivă, „răsturnarea dominației boierilor și capitaliștilor în întreaga Românie” și „prin revoluția din România, spre sovietizarea Balcanilor”. Pe paginile revistei „Basarabia Roșie”, editată din 1926 până în 1938 de această societate, din număr în număr s-a urmărit cu tenacitate realizarea obiectivelor propuse. Tematica și conținuturile articolelor abundă în expresii de genul „confiscare”, „degradare”, „exploatare cruntă” a populației din Basarabia de către „boierii și moșierii români”, a foametei permanente, a emigrării în masă, a „răfuieților ocupanților cu populația Basarabiei”, asasinarea basarabenilor „de călăii români cu sutele și miile” și altele. Pe acest contrast, pentru a atrage simpatiile țăranilor basarabeni față de „patria socialismului”, erau publicate informații din URSS și RASS Moldovenească care demonstau „înflorirea” economiei și culturii moldovenilor de peste Nistru [7].

În perioada postbelică, timp de aproape două decenii, conducerea de la București, înregimentată efectiv în blocul sovietic sub aspect politic, militar, economic și ideologic, obediță față de Kremlin, n-a

contestat apartenența Basarabiei la Uniunea Sovietică. Iată de ce în perioada respectivă „a fost imposibilă aducerea în discuție situația acestei provincii românești și a originii etnice adevărate a populației, altfel decât o împunea «prietenia cu marele popor sovietic», evident incompatibilă cu realitatea istorică a anexării acestei provincii atât la 1812, cât și la 1940, numai pe baza dreptului forței” [8].

Politrucul Mihail Roller și culturnicii de genul lui, angajați în procesul de rescriere a istoriei României, au apreciat în termeni favorabili Moscovei, în spiritul directivelor impuse de noile raporturi sovieto-române, evenimentele cruciale din destinul tragic al Basarabiei. Astfel, anexarea țaristă din anul 1812 era calificată drept „eliberare și alipire”, Unirea de la 27 martie 1918, drept „ocuparea de către România burghezo-moșierească”, iar reanexarea sovietică de la 28 iunie 1940, drept „soluționare echitabilă, pașnică a problemei basarabene” [9], justificând astfel acțiunile întreprinse de autoritățile bolșevice pentru reanexarea Basarabiei [10].

Acest mod de abordare a fost în vigoare, în linii generale, până la apariția unor divergențe majore între Moscova și București, odată cu adoptarea de către CC al Partidului Muncitoresc Român, în aprilie 1964, a „Declarației de independență”. În condițiile date, „dezbaterile istoriografice a istoriei și evoluției teritoriului dintre Prut și Nistru a reprezentat un instrument în cadrul acestui proces”, iar „lovitura” în plan istoriografic a fost dată de publicarea în acel an a lucrării *Note asupra românilor. Manuscrise inedite* aparținând lui K. Marx [8, p. 194-195].

„Declarația de independență” a conducerii de la București, precum și cele câteva lucrări publicate ale clasicilor marxism-leninismului, au avut un impact ireversibil nu numai asupra rescrierii istoriei în România, dar și a relațiilor sovieto-române în general. Cu referință la această evoluție de anvergură, istoricul Gh. E. Cojocaru consemnează următoarele: „Publicarea la sfârșitul anului 1964 a celor două lucrări cu valoare de document ale lui Marx și Engels a avut «o semnificație deosebită», deși se nega, evident, politica” [11], iar „Disputa sovieto-română, alături de alte probleme sensibile, va avea ca dominantă, mai ales în anii '60-'70, chestiunea Basarabiei, care intra în plină competiție. Numai faptul apariției «problemei teritoriale» pe agenda raporturilor bilaterale sovieto-române era deja un semnal al neacceptării de către conducerea de la București a statutului de vasal impus României după 1944 de URSS, iar abordarea acestei chestiuni din perspectiva adevărului istoric, în divergență cu optica adoptată de Kremlin, a avut, pe fondul general al acestor relații, efectul unei explozii, demolând cadrul de „fraternitate” de altădată [12].

În anii care au urmat, istoriografia românească „a continuat apropierea de adevărul istoric” în problema Basarabiei. Pentru partea sovietică, în special pentru conducerea RSSM, cea mai gravă problemă o constituia nerecunoașterea de către autoritățile de la București și istoriografia românească a existenței „poporului moldovenesc” și a RSSM, fapt semnalat în repetate rânduri în informațiile critice despre evoluția științei istorice de peste Prut, întocmite și expediate la Moscova, cu regularitate, de conducerea de partid din republică [13].

În condițiile când până la mijlocul anilor 1960, regimul comunist de la București n-a contestat apartenența Basarabiei, istoriografia din RSSM n-a abordat în mod special problematica anului 1918, axându-se preponderent pe trei evenimente (1812, 1918, 1940), devenite cruciale în istoria ținutului dintre Prut și Nistru, care au marcat pentru multe decenii destinul tragic al populației băștinașe. S-au depus eforturi pentru a justifica așa-zisa „însemnătate progresistă a alipirii Basarabiei” la Rusia țaristă, a contesta legalitatea Unirii Basarabiei cu România, a argumenta necesitatea reanexării Basarabiei la Uniunea Sovietică. În același timp, propaganda comunistă considera că „problema basarabeană” a apărut pe agenda internațională în anul 1918.

Conținutul și caracterul interpretării „problemei basarabene” se vor modifica radical după 1964, an care a reprezentat un moment de cotitură în relațiile sovieto-române sub toate aspectele [14], când conducerea României a optat pentru un curs autonom în politica ei internă și externă și pentru o tot mai redusă dependență de Uniunea Sovietică [10, p. 237]. Abordarea tot mai tranșantă de către conducerea de la București și, la indicațiile acesteia, de către istoricii români, a „problemei Basarabiei”, era calificată de sovietici drept „pretenții teritoriale”.

Anume după 1964, în condițiile apariției și escaladării disensiunilor sovieto-române pe multiple planuri, semnificația anului 1918 este situată în centrul întregii problematice a controversatei istorii politice a Basarabiei. Această conjunctură a fost determinată, în primul rând, de reconsiderarea și rescrierea istoriei naționale în România, evoluția relațiilor internaționale și repercusiunea acestora asupra situației din RSS Moldovenească, precum și de interesul sporit al savanților din Occident pentru chestiunea dată, care, în ansamblu, erau favorabile demersului și mesajului promovate de autoritățile de la București [13, p. 290]. Totodată, implicit, se impune necesitatea de a fundamenta existența separată a „poporului moldovenesc”, de a justifica cele două „eliberări”, de a contracara „naționalismul local” care atenta la „prietenia seculară” cu marele popor rus.

Timp de aproape două decenii (1964–1980), campaniile propagandistice și ideologice antiromânești, inițiate de Moscova, au fost dirijate în republică de CC al Partidului Comunist al Moldovei în frunte cu primul secretar, Ivan Ivanovici Bodiul. În această calitate el a promovat o amplă campanie de falsificare a adevărului științific despre limba română și istoria națională [14]. În așa-zisul „deceniu slăvit”, care a coincis cu perioada de vârf a tensionării relațiilor româno-sovietice, RSS Moldovenească este transformată nu numai într-un poligon pentru cele mai dezastruoase experimente economice, ci și într-un veritabil laborator de elaborare și testare a celor mai primitive teorii și concepții referitoare la istoria „poporului moldovenesc”.

Astfel, începând cu anul 1965, ca și în cazul liderului de la București, N. Ceaușescu, discursurile pe chestiunile ideologice și politico-educative ale primului secretar de partid din republică, I. I. Bodiul, conțin de fiecare dată în mod obligatoriu și o sinteză a istoriei ținutului și republicii din cele mai vechi timpuri până în prezent [13, p. 298-301]. Această „scurtă istorie a Moldovei” cu caracter de compendiu se axează, în mod special, pe următoarele coordonate predilecte: „prietenia multiseclară”, lupta comună împotriva dușmanilor externi și interni, premisele și actul „progresist” al „alipirii” Basarabiei la Rusia, consecințele lui pozitive, „biruința Puterii Sovietice”, „cotropirea mișească” a Basarabiei de către „România burghezo-moșierească” și „instaurarea unui regim de ocupație”, „lupta” neîncetată a „poporului moldovenesc” pentru reunirea cu „Patria-mamă – Uniunea Sovietică”, soluționarea echitabilă a problemei basarabene și reunirea „poporului moldovenesc” într-un stat sovietic socialist, „ajutorul dezinteresat” acordat de poporul rus în „toate epocile istorice” „poporului moldovenesc”, „înflorirea” economiei și culturii RSSM în anii „construcției socialismului”, „viitorul luminos”.

Intervențiile istoriografice ale liderului comunist de la Chișinău, devenite obligatorii odată cu declanșarea „războiului istoriografic” dintre cele două părți, sunt o replică la acțiunile politice ale conducerii Partidului Comunist Român și la publicațiile istorice „revizioniste” care apăreau în România. Imixtiunile lui I. Bodiul în știința istorică se intensifică pe măsură ce se amplifică și se aprofundează disensiunile sovieto-române pe multiple probleme și, în primul rând, pe cea a Basarabiei. Putem constata chiar o legătură directă dintre starea relațiilor româno-sovietice și conținutul discursurilor istoriografice ale liderului moldovean.

Totuși, până la sfârșitul anului 1965, Moscova a preferat să nu-și agraveze relațiile cu România și nu a contrazis, inițial, acțiunile calomniatoare ale politice-

nilor și istoricilor români. Conducerea comunistă din R. S. S. Moldovenească părea să se teamă cel mai mult de naționalismul local și de scrierile exilaților români din Vest [10, p. 280].

Pentru început, I. Bodiul recunoaște că „știința noastră nu a studiat cum se cuvine nici perioada ocupației prin violența a Basarabiei. Sub pretextul de «a nu răvăși trecutul», oamenii de știință nu dezvăluie adânc situația economică, socială și culturală a poporului aflat sub călcâiul cotropitorilor (N.B.! – nu se indică la acel moment cine-s); lupta lui eroică pentru unirea cu Patria-mamă – Uniunea Sovietică”. În consecință, se constată că „lipsurile științei istorice, precum și greșelile din munca politică în rândurile oamenilor muncii sânt folosite de dușmanii noștri ideologici, care caută în fel și chip să denatureze trecutul Basarabiei” [15].

Într-o informație secretă, adresată de I. Bodiul, la 18 martie 1966, CC al PCUS, era explicată, într-un fel atenuant, situația creată: „În interesele relațiilor de bună vecinătate cu România, până nu demult în Moldova erau slab reflectate unele chestiuni ale istoriei poporului moldovenesc, ceea ce trezește în cazul unora îndoiele legate de tratarea obiectivă a trecutului istoric al republicii, generează tendințe naționaliste” [16].

Însă, în condițiile când disensiunile sovieto-române pe problema Basarabiei numai demaraseră și se spera la o readucere a României pe linie, evenimentele respective sunt apreciate cu precauție, evitându-se referințele directe la România. În acest context, în primii doi ani de după 1965, România nu este nominalizată ca organizatoare și participantă la „agresiune” sub nicio formă. Liderul moldovean s-a abținut în acest răstimp să accentueze rolul, presupus negativ, al României în istoria „poporului moldovenesc”. În general, erau subliniate mai curând aspectele pro moldovene și pro sovietice decât cele antiromânești [10, p. 280]. Totuși, de fiecare dată, discursurile lui sunt axate pe strădaniile de a demonstra caracterul „ilegal” al unirii Basarabiei care a fost „ruptă” de la Patria Sovietică. Astfel, pentru început, I. Bodiul se limitează la câteva fraze de ordin general, precum: „Contrar intereselor și voinței noroadelor, imperialiștii din Apus și naționaliștii burghezi locali au rupt Basarabia cu de-a sila de la Patria ei – tânăra Țară a Sovietelor” [17]. Cu altă ocazie aceștia sunt etichetați doar ca „ocupanți” [16].

În funcție de modul cum au evoluat relațiile româno-sovietice, retorica vocabularului suferă modificări, în sensul înăsprii aprecierilor. Disputele româno-sovietice în „problema Basarabiei” se amplifică în anii următori [18].

Deja la 13 februarie 1967, în cadrul Plenarei ordinare a CC al PCM, I. Bodiul a prezentat raportul „Cu

privire la pregătirile de semicentenarul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și sarcinile organizației de partid a republicii”, care, dincolo de spiritul mobilizator, conținea și o interpretare partinică a rolului acestui eveniment „epocal” în destinele „poporului moldovenesc”, expus în mod special într-un amplu compartiment chiar la începutul raportului, intitulat sugestiv: „Unele chestiuni ale mișcării revoluționare din Moldova, lupta oamenilor muncii pentru Puterea Sovietică și apărarea cuceririlor ei” [19].

Este semnificativ faptul că, pentru prima dată în disputele din perioada anilor 1965–1966–1967, în discursurile publice ale lui I. Bodiul și ale altor demnitari din republică în mod direct se face referință la România regală care ar fi „ocupat” în 1918 Basarabia.

În acest context, liderul moldovean este preocupat, în primul rând, de contestarea legitimității actului din 27 martie 1918 și denigrarea meritelor Sfatului Țării în realizarea actului Unirii, declarând că „acuma în Occident s-au ivit noi încercări de a nega faptul ruperii Basarabiei de la Rusia Sovietică, se profilează tendința de a dovedi că acest ținut n-a fost ocupat, dar alipit la România burghezo-moșierească, potrivit, cică, voinței poporului. Pentru confirmare se aduce hotărârea Sfatului Țării”, insinuând că „Faptele, realitatea însă arată, că Sfatul Țării nu exprima și nu putea exprima interesele norodului moldovenesc. Pe lângă aceasta, hotărârea a fost adoptată în condițiile ocupației” [20].

La scurt timp, luând cuvântul în cadrul adunării anuale a Secției științelor sociale a Academiei de Științe a RSSM din 9 martie 1967, primul secretar al CC al PCM, I. Bodiul, evidențiază contextul politicii internaționale, semnificația acțiunilor din România și sarcinile ce revin contrapropagandei sovietice.

„Savanții noștri, explica I. Bodiul, au mizat pe raporturi normale între Uniunea Sovietică și România. De aceea s-a acordat puțină atenție unor probleme ale trecutului, care au o mare importanță pentru clarificarea relațiilor statului nostru cu România.” În continuare el constată: „În lume a luat amploare trăncăneala despre Basarabia. Atunci când s-au început aceste discuții, noi eram rău pregătiți pentru a desfășura contrapropaganda”. Raportând această „lipsă”, în special, la perioada reîntregirii Basarabiei cu România, I. Bodiul specifică: „Toți cunoaștem stângăciile și nesiguranta cercetărilor privitoare la perioada de ocupație a Basarabiei. [...] A trebuit să lucrăm foarte mult. Noi ne-am consultat sistematic cu CC (al PCUS – n. a.) [22].

Din aceste considerente, pentru propaganda comunistă, implicit pentru istoriografia sovietică, era prioritar să „argumenteze” ilegalitatea actului Unirii din 27 martie 1918. În primul rând, pentru că la mo-

mentul „răpirii” de către România „burghezo-moșierească”, Basarabia era un teritoriu sovietic, unde biruise revoluția socialistă și fusese instaurată puterea sovietică; Sfatul Țării era un organ „contrarevoluționar”, „nereprezentativ” și nu era abilitat să hotărască soarta populației de aici; „ocupanții” au instaurat în ținut un regim „colonial”, „sângeros”; drept răspuns poporul s-a ridicat la luptă împotriva „cotropitorilor” pentru eliberarea acestui teritoriu și reunirea lui cu Țara Sovietelor.

Valoarea politico-propagandistică a ideii privind apartenența Basarabiei de Rusia, anterioare „instaurării puterii sovietice”, și apoi de Uniunea Sovietică, este evidentă. Ea reîntărea pretinsa legitimitate a regimului sovietic de o manieră acceptabilă din punctul de vedere ideologic și era o trimitere la anexarea țaristă din 1812 ca modalitate de eliberare de sub jugul turcesc.

Cu scopul de a legitima menținerea Basarabiei, la început în componența Rusiei Sovietice, iar mai apoi în cadrul URSS, „mitul Marii Revoluții Socialiste din Octombrie” este transpus în teritoriu prin sintagma „biruința revoluției socialiste și instaurarea puterii sovietice în Moldova”. „Revoluția din Octombrie” reprezintă, în aprecierea lui I. Bodiul, un eveniment epocal, care încununează consecințele „pozitive” ale „alipirii” ținutului la Rusia și a condus la emanciparea socială și națională a „poporului moldovenesc”.

Conform scenariului lui Bodiul: „O cotitură radicală în destinele istorice ale norodului moldovenesc s-a produs în urma Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Ca și în alte regiuni ale țării, muncitorii și țăranii din Moldova s-au ridicat împotriva autocrației, au răsturnat puterea moșierilor și capitaliștilor și au instaurat, după Petrograd și Moscova [...], Puterea Sovietică pe tot teritoriul ținutului. Aceasta a fost o mare cucerire a norodului și o mărturie a înaltei lui conștiințe revoluționare, coeziunii și năzuinței de a merge cu marele popor rus” [23].

„Naționaliștii moldoveni” devin ținta atacurilor în toate discursurile istoriografice ale lui Bodiul. Ei sunt declarați și etichetați drept „trădători” și „dușmani de moarte ai poporului moldovenesc”, lor li se încredinează toate nenorocirile, ațâțarea urii naționale, tendința de a menține regimul vechi etc. La un moment dat, lupta împotriva naționaliștilor este considerată drept una dintre trăsăturile fundamentale ale mișcării revoluționare din ținut din acea perioadă. Astfel, în aprecierea lui: „Una din particularitățile mișcării revoluționare din Basarabia în perioada dintre Revoluția din Februarie și Marele Octombrie a fost lupta activă a oamenilor muncii împotriva naționaliștilor burghezi moldoveni, care au căutat în fel și chip să mențină și să întărească orânduirea burghezo-moșierească, opu-

neau poporul moldovenesc celorlalte popoare frățești din Rusia revoluționară. În scopurile lor de clasă, naționaliștii burghezi au creat organizația contrarevoluționară Sfatul Țării, însă puternica mișcare populară pentru libertățile sociale a măturat din calea ei în acele zile pe naționaliștii burghezi [24].

Scopul urmărit era de a discredita Sfatul Țării și a demonstra că poporul a fost împotriva actului din 27 martie 1918.

Însă, la momentul când liderul de la Chișinău s-a implicat în disputa pe probleme de ordin istoric cu „oponenții” săi burghezi, cu oficialitățile și istoricii din România, în istoriografia sovietică moldovenească, deși se „demonstrase” că revoluția bolșevică ar fi biruit în ținut, nu exista o opinie unică în ce privește ziua când a fost instaurată Puterea Sovietică [25].

Dincolo de aspectul pur „științific”, care nu valora nimic în virtutea adevărului istoric, stabilirea limitelor cronologice ale acestui eveniment avea, în cazul RSSM, mai întâi de toate, o conotație politico-ideologică. Propaganda comunistă era cointereseată de regizarea unui astfel de scenariu potrivit căruia „cotropirea Basarabiei” de către România regală ar fi fost un prim act al „agresiunii”, întreprinse din exterior asupra unui teritoriu al Rusiei Sovietice, unde deja se instaurase puterea „muncitorilor și țăranilor”. Se justifica, astfel, actul „eliberator” din 1940 ca un „triumf al adevărului istoric” și „restabilire a dreptății”. De asemenea, „poporului moldovenesc” i se oferea o „sărbătoare” de sorginte sovietică care trebuia să-l plaseze alături de alte popoare ale Uniunii Sovietice, în primul rând de poporul rus, care au înfăptuit Marele Octombrie [26].

Discuțiile istoricilor referitoare la data „biruinței Puterii Sovietice” în Moldova au durat mai mult de un deceniu, fără niciun rezultat. Dar cu ocazia sărbătoririi celor 50 de ani ai revoluției bolșevice, conducerea de partid din republică a cerut istoricilor să-și precizeze atitudinea. În consecință, deși nu exista niciun document istoric care ar permite să se tragă o atare concluzie, s-a hotărât că „biruința Puterii Sovietice” ar fi avut loc la 1 ianuarie (stil vechi) 1918 sau la 14 ianuarie (stil nou) 1918 [27]. Acest eveniment a fost legiferat pentru prima dată într-un document de partid. Era un impact al relațiilor sovieto-române, care coincidea cu aniversarea a 50-a a revoluției bolșevice. În Hotărârea CC al PCM „Cu privire la sărbătorirea jubileului de 50 de ani ai instaurării Puterii Sovietice în Moldova”, adoptată la începutul lunii decembrie 1967, se stabilea explicit: „Pe data de 14 ianuarie 1918 (1 ianuarie stil vechi) întreaga putere de stat de pe teritoriul Moldovei a trecut în mâinile Sovietelor. Forțele contrarevoluționare au fost zdrobite și paralizate. Această dată, a intrat în istoria poporului moldovenesc, ca ziua victoriei

revoluției socialiste în ținut, revoluție care a pus capăt robiei, asupririi, exploatării crunte, ignoranței și lipsei de drepturi, și care a deschis cale largă făuririi unei vieți noi” [28].

Necesitatea motivării propagandistice că România regală ar fi ocupat Basarabia rezultă și din faptul că, referindu-se la evenimentele anilor 1917–1918, I. Bodiul în cazul desemnării denumirii teritoriului dintre Nistru și Prut utilizează în exclusivitate toponimul „Moldova”, ceea ce în percepția lui ar fi trebuit să semnifice că locuitorii ei sunt moldoveni, deosebiți de poporul român.

Pentru propaganda comunistă, unirea Basarabiei cu România este, fără nicio rezervă, o conspirație a acțiunilor „reacționare și agresive” comune din interior și exterior. În acest context, pentru aprecierea actului mareț, realizat de românii basarabeni, sunt utilizați termeni din cei mai duri, precum „răpire”, „ocupare”, „rupere” etc. Discursurile pe acest subiect se construiesc ținându-se cont de următoarele coordonate: cine a realizat-o (Antanta, naționaliștii moldoveni, România regală sau toate aceste forțe în comun); de la cine s-a produs răpirea (de la Rusia sovietică, a unui teritoriu sovietic unde „biruise revoluția socialistă” și fusese instaurată puterea sovietică); care a fost atitudinea populației, în primul rând, a moldovenilor (evident „ostilă”, caracterizată prin multiple acțiuni și mișcări de amploare împotriva „ocupanților”, care au lichidat „cuceririle revoluționare”).

Din discursurile lui Bodiul se desprind mai multe obiective politico-propagandistice. În primul rând, cu scopul de a demonstra „ilegalitatea” actului din 27 martie 1918 și a dramatiza mai mult situația, se face uz de noi „argumente” inventate, precum că Basarabia ar fi fost „primul act de violență” din exterior și „prima victimă” ruptă de imperialismul mondial de la tânăra republică a sovietelor, accentuând, astfel, o dată în plus apartenența acestui ținut la Rusia Sovietică. În al doilea rând, că „raptul Basarabiei” a fost un act conjugat al contrarevoluției interne și externe și s-a bazat pe acțiunile naționaliștilor burghezi moldoveni, ale altor elemente reacționare locale, pe intervenția armatei române, care ar fi beneficiat de susținerea și concursul imperialiștilor Antantei. De asemenea, autoritatea Sfatului Țării, unicul organ politic reprezentativ, ales în mod democratic și recunoscut de toate organizațiile social-politice din ținut, exprimând astfel voința majorității societății basarabene, este pusă la îndoială și contestată. Acest organ este caracterizat în termeni cât se poate de negativi, că ar fi fost „illegal”, „nerepresentativ”, „reacționar”, „burghez-naționalist” și, în consecință, nu era abilitat să voteze Unirea Basarabiei cu România.

Conform aceluiași concept, că Basarabia ar fi fost „răpită” și Unirea s-a produs contrar voinței poporului, este inventat și mitul despre „lupta poporului moldovenesc pentru apărarea cuceririlor revoluției socialiste și împotriva ocupanților”. În acest context, este regizat un vast scenariu.

Tema „luptei împotriva ocupanților” trebuia să justifice, în primul rând, „eliberarea” Basarabiei în 1940; în al doilea rând, să argumenteze existența separată a „poporului moldovenesc” care nu s-a împăcat cu „ocupația” ținutului de către România „burghezo-moșierească”; și, în al treilea rând, falimentul politicii administrației românești în ținut.

În contextul aprofundării disensiunilor sovieto-române, pentru a contracara atracția pe care o Românie independentă, orientată spre Occident, în tentativa de a se distanța de URSS, o putea exercita asupra populației băștinașe din RSS Moldovenească, în discursurile bodiuliste se propagă imaginea unei Românie care în trecut ar fi exercitat o influență negativă, îndreptată împotriva identității moldovenești. Toate acestea aveau ca scop să cultive și să încurajeze animozitatea moldovenilor față de România. Astfel, perioada „ocupației” Basarabiei (1918–1940), denunțarea regimului instaurat în ținut, lupta neîncetată a oamenilor muncii împotriva administrației românești au format un constant și privilegiat obiect. Se recurge, astfel, la arsenalul kominternist, care este preluat și dezvoltat.

Mitul ocupării românești a Basarabiei, demonizarea jandarmului român și a administrației românești aveau ca obiectiv falsificarea semnificației Unirii Basarabiei cu România în 1918, cultivarea urii față de poporul român și de tot ce este românesc. Astfel, prin denaturarea realităților, prezentarea tendențioasă a surselor istorice din care sunt selectate doar pasajele convenabile, se recurge la falsificarea crasă, total denaturată a adevărului despre întregirea neamului.

De acum înainte, o preocupare prioritară permanentă a structurilor ideologice a devenit stabilirea direcțiilor principale în utilizarea istoriei ca instrument de îndoctrinare a societății prin diverse mijloace de propagandă și agitație, iar a instituțiilor abilitate cu scrierea istoriei și intensificarea educației internaționaliste. Astfel, în laboratoarele secției de agitație și propagandă ale CC al PCUS CC al PCM se elaborau și se impuneau anumite stereotipuri în domeniul trecutului istoric al „poporului moldovenesc”, iar eforturile istoricilor din republică urmau să se reducă la „argumentarea” și dezvoltarea acestor teze.

Imediat, pe urmele documentelor de partid, ale indicațiilor primului secretar, întreaga activitate ideologică și politico-culturală a făcut din istorie principa-

lul element al propagandei sale. Istoria invadează presa, programele radio și tv, sălile de teatru, studiourile de film, librăriile, galeriile de artă, se editează articole și monografii ce abordează o tematică specială, dictată de obiectivele impuse de deciziile adoptate. Mai mult, istoria devine unul din avanposturile combaterii ideologiei burgheze, în general, și a istoriografiei naționale din România, în special.

Istoria devine selectivă, iar istoricii pot scrie având la dispoziție doar o anumită tematică. Savanții trebuie doar să „găsească” documente pentru argumentarea „indicațiilor” clasei politice conducătoare.

În consecință, majoritatea absolută a istoricilor moldoveni, aservită regimului comunist, vor fi înregimentați în procesul de implementare a politicii oficiale în domeniul istoriei. Cele mai multe dintre tendințele evoluției istoriografiei sovietice moldovenești din anii 1970–1980 își au originile în schițele, rapoartele, discursurile zise „programatice” cu caracter istoriografic ale lui Ivan Bodiul. Antiromânismul devine o politică de stat și o obsesie a majorității lucrărilor istoricilor moldoveni. Din acel moment, un element esențial în activitatea ideologico-propagandistică a PCM, cu precădere în domeniul istoriei, îl constituie promovarea moldovenismului și exaltarea „slavismului” în contrast cu ideile românismului.

Adeptii fostei istoriografii sovietice moldovenești își vedeau misiunea și comanda socială în falsificarea deliberată a anexării în 1812 a Basarabiei de către Rusia, nerecunoașterea actului Unirii din 27 martie 1918, justificarea pretențiilor ruso-ucrainene-sovietice asupra Basarabiei din perioada interbelică și a celor două anexări din 1940 și 1944.

O simplă trecere în revistă doar a titlurilor lucrărilor publicate ale unor istorici din RSS Moldovenească denotă caracterul tendențios al interpretării evenimentelor și proceselor analizate, predilecția pentru subiectele politico-ideologice ale istoriei Basarabiei interbelice: S. K. Brăseakin și M. C. Sâtnic [29], Ia. M. Kopanski (conducătorul colectivului de autori) [30], K. Drahenberg [31], U. G. Murzac [32] ș.a. Ele abundă în expresii de genul „luptă revoluționară pentru eliberare națională și socială”, „răscoale”, „procesele judiciare”, „solidaritate proletară”, „cotropirea Basarabiei Sovietice de către România regală”, „Basarabia sub jugul ocupanților”, „restabilirea dreptății istorice”, „colonie”, „Sfatul Țării trădător”, „nelegiuirile ocupanților”, „regim al cruntei asupriri sociale, naționale și politice”, „rezolvarea pașnică a problemei basarabene”, „înflorirea Moldovei în familia frățească a popoarelor URSS” etc.

Apogeul reacției istoriografiei de la Chișinău la rescrierea istoriei în România socialistă, a fost apariția, în

anul 1974, a faimoasei lucrări, de circa o mie de pagini, a istoricului-academician, A. M. Lazarev [33], considerat „decanul istoriografiei sovietice moldovenești”. Chintesența acestei lucrări o constituie teoria despre formarea, în epoca medievală, în sud-estul Europei, a două popoare înrudite: românii și moldovenii. Astfel, era reluată și „fundamentată” prin cele mai fanteziste argumente teoria conform căreia moldovenii sunt o „națiune” cu istorie, limbă, cultură, tradiții distincte de cele ale românilor. Lucrarea, după modul cum autorul combătea istoriografia „ostilă” și căuta, „inventând” argumente în favoarea „națiunii” și „statalității moldovenești” se „pretindea o prezentare definitivă a problemei Basarabiei din punctul de vedere sovietic”.

De asemenea, în spiritul postulatelor diplomației bolșevice, se afirma că „problema basarabeană” a apărut pe agenda internațională în 1918, ca urmare a „ocupării ilegale a Basarabiei de către România burghezo-moșierească”. În acest context, sunt generalizate „argumentele” istoriografiei sovietice pentru a demonstra ilegalitatea actului Unirii din 27 martie 1918.

În concluzie, ca urmare a reapariției pe agenda relațiilor bilaterale a „problemei basarabene” se intensifică activitatea politico-ideologică în RSS Moldovenească. Ea este susținută intens prin abordarea istoriografică dintr-o perspectivă nouă a procesului de rescriere și falsificare a întregii istorii a „poporului moldovenesc”. Propaganda istorică este pusă mai masiv ca niciodată în slujirea intereselor oficiale de combatere a românismului și de educare a populației republicii în spiritul patriotismului sovietic și internaționalismului proletar, a prieteniei popoarelor URSS. Antiromânismul devine o politică de stat și o obsesie a majorității lucrărilor istoricilor moldoveni.

La baza istoriografiei sovietice moldovenești stau dogmele ideologice privind „apartenența la lumea slavă a teritoriului Basarabiei”, „rolul decisiv al elementului slav în formarea poporului moldovenesc”, „prietenia de veacuri între poporul moldovenesc, rus și cel ucrainean”, „lupta comună împotriva dușmanului”, „misiunea eliberatoare a Rusiei în raport cu poporul moldovenesc și alte popoare din sud-estul Europei de sub jugul turcesc”, „caracterul legitim și firesc al eliberării și alipirii Basarabiei la Rusia”, „importanța progresistă a „alipirii Basarabiei la Rusia”, „prosperarea Basarabiei”, contestarea legalității Actului din 27 martie, argumentarea reanexării ținutului în 1940 de către sovietici, care, prin „moștenirea istorică” și impactul politicii de rusificare, mai dăinuie până astăzi în mentalitatea unor concetățeni de-ai noștri și sunt promovate de „un anumit soi de politicieni și istorici – ostatici ai vechilor ideologii și servili intereselor Moscovei”.

BIBLIOGRAFIE

1. Berg L.S. Bessarabiya. Strana Berg L.S. Bessarabiya: strana, lyudi, khozyaystvo. Petrograd: Ogni, 1918, s. VII.
2. A se vedea: Rafail M. Rumyniya, Narikov, 1922; Aleksandri L. N. Bessarabiya i bessarabskiy vopros. Moskva, 1924; *Idem*, 5 ani de la Conferința de la Viena, Balta, 1929; Dembo V. O. Bessarabskiy vopros. M., 1924; *Idem*, Sovetskaya Moldaviya i bessarabskiy vopros. Moskva, 1925; *Idem*, Bessarabskoe krest'yanstvo pod vlast'yu kulakov i pomeshchikov. Moskva, 1931; Bantke S.S. 10 let bor'by protiv rumynskikh boyar. Moskva-Leningrad, 1928; Galayda, ukradennaya strana (10 let okkupatsii Bessarabii). Moskva, 1928; Badulesku A. Vosstanie v Tatar-Bunare. Moskva, 1925 ș.a.
3. Trotski L., Rakovskiy Kh. Ocherki politicheskoy Rumynii. Moskva, 1922.
4. A se vedea: Rakovskiy Kh. Boyarskaya Rumyniya. Moskva, 1922, s. 5-17
5. *Idem*, Rumyniya i Bessarabiya. K semiletiyu aneksii Bessarabii. Moskva-Leningrad, 1926, s. 38, 53.
6. Rakovskiy Kh., Dembo V. Rumynskie prityazaniya na Bessarabiyu. Moskva-Leningrad, 1926, s. 23-24.
7. Enciu N. Populația rurală a Basarabiei interbelice în istoriografia sovietică. În: Destin Românesc, 2000, nr. 1, p. 68-69.
8. Plopeanu E. Ideologia și adevărul istoric în istoriografia românească și moldovenească. Unele considerații. În: „Analele ANTIM”, Anuar istoric. Chișinău, 2008, nr. 8, p. 194.
9. Roller M. Studii și note științifice privind istoria României. București, 1956.
10. Meurs W. P. V. Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă. Chișinău: ARC, 1996.
11. Cojocaru Gh. E. Confruntarea sovieto-română pe frontul ideologic din RSS Moldovenească (1968–1979). Studii și documente. Iași: Tipo Moldova, 2011.
12. Cojocaru Gh. E. „Dezghetul” lui Hrușciiov și problema Basarabiei. Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2014, p. 252.
13. Burlacu V. Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM (anii 1960–1980). Studiu monografic. Chișinău: Învățătorul Modern, 2014.
14. *Idem*, Impactul relațiilor sovieto-române asupra politicii culturale din RSS Moldovenească. În: Tratatul de pace de la București din 1812, 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus. Coordonator S. Mustață. Chișinău: Pontos, 2012, p. 295.
15. Cojocaru Gh., Bahnaru V. Partidul și oamenii de litere și arte din RSS Moldovenească (1961–1963). Studiu și documente. Chișinău: Bons Offices, 2013, p. 41.
16. „Moldova Socialistă”, 5 ianuarie 1966; „Cultura”, 8 ianuarie 1966.
17. Negru E., Negru Gh. „Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965–1975), vol. 1 (1965–1975). Chișinău, 2013, Doc. 15, p. 125-126.
18. „Comunistul Moldovei”, 1965, nr. 11, p. 11; „Moldova Socialistă”, 23, 24 noiembrie 1965.
19. King Ch. România, Rusia și politica culturală, Chișinău: ARC, 2002, p. 107.
20. Burlacu V. Știința istorică, op. cit., p. 90.
21. „Moldova Socialistă”, 16 februarie 1967; „Cultura”, 18 februarie 1967.
22. Negru Gh. Crearea conceptului „națiunii burgheze” și „socialiste” moldovenești în istoriografia sovietică. În: Revista de Istorie a Moldovei, 1998, nr. 1-2 (33-34), p. 73.
23. „Comunistul Moldovei”, 1965, nr. 11, p. 10; „Moldova Socialistă”, 23, 24 noiembrie 1965.
24. „Moldova Socialistă”, 16 februarie 1967; „Cultura”, 18 februarie 1967.
25. A se vedea mai pe larg: Grosul Ya.S., Mokhov N.A. Istoricheskaya nauka Moldavskoy SSR. Moskva: Nauka, 1970, s. 78-86; Esaulenko A.S., Gitsiu M.M. Pobeda sotsialisticheskoy revolyutsii v Moldavii v sovetskoy istoricheskoy nauki. În: Istoricheskaya nauka v Sovetskoy Moldavii, pod red. Tsaranov V.I. Kishineu, Shtiintsa. 1984, s. 39-50.
26. Burlacu V. Impactul relațiilor, op. cit., p. 301.
27. Țurcanu I. Istoriografia din Moldova Sovietică între știință și propagandă. În: Revista de Istorie a Moldovei, 1994, nr. 3-4, p. 7.
28. A se vedea: „Moldova Socialistă”, 3 decembrie 1967; V. Burlacu. Inventarea mitului „biruinței puterii sovietice în Moldova” în propaganda comunistă de la Chișinău. În: Akademos, Revistă de știință, inovare, cultură și artă, Chișinău, 2017, nr. 1 (44), p. 119-120.
29. Brâseakin S. K., Sâtnic M. C. Triumful adevărului istoric. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1970.
30. Kopanski Ia. M. (conducătorul colectivului de autori). Lupta oamenilor muncii din Basarabia pentru eliberarea și reunirea ei cu Patria Sovietică. Anii 1918-1940. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1973.
31. Drahenberg K. 1918-1940-solidaritate proletară. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1975.
32. Murzac U. G. Lupta revoluționară de eliberare a oamenilor muncii din Basarabia. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1982.
33. Lazarev A.M. Moldavskaya Sovetskaya gosudarstvennost' i bessarabskiy vopros. Kishineu, Kartya Moldovenyaske, 1974.